

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Durumları ve Öğretim Sürecinde Bu Duruma Yol Açan Nedenler: Karma Araştırma Yaklaşımı

Occupational Burnout Situations of Physical Education Teachers and The Causes of This Situation in Teaching Process: A Mixed Research Approach

Aynur YILMAZ^a, Oğuz Kaan ESENTÜRK^b, Ekrem Levent İLHAN^b

^aTrabzon Üniversite, Spor Bilimleri fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, Trabzon, Türkiye.

^bGazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Ankara, Türkiye.

Öz

Bu araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik durumlarını karma araştırma yaklaşımı ile incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılında Trabzon ve Ankara İllerindeki farklı eğitim kademelerinde görev yapan 242 beden eğitimi öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmanın nicel verileri Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması Ergin (1992) tarafından yapılan “Maslach Tükenmişlik Ölçeği”, nitel veriler ise araştırmacılar tarafından hazırlanan “Açık uçlu soru formu” ile elde edilmiştir. Araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişliğinde öğrencilerin derse olan ilgisizliğinin önemli payı olduğu, öğrencilerin derse gereken önemi vermedikleri, okulun sahip olduğu şartların yetersizliğinin de tükenmişliğin önemli nedenleri arasında olduğu kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Beden eğitimi öğretmeni
karma yaklaşım
mesleki tükenmişlik
tükenmişlik nedenler

Keywords

Causes of burnout
mixed method
occupational burnout
physical education teacher

Abstract

In this research, it was aimed to investigate the occupational burnout situations of physical education teachers through the mixed research approach. The study group of the research consisted of 242 physical education teachers working in different educational stages in the provinces of Trabzon and Ankara during 2015-2016 academic years. The quantitative data were obtained by using the “Maslach Burnout Inventory”, developed by Maslach and Jackson (1981) and adapted into Turkish by Ergin (1992); the qualitative data were obtained through “Open-ended question form” developed by the researchers. The findings of the research revealed that the levels of occupational burnout of teachers were moderate and occupational burnout varied according to marital status and workplace institutions. In the research, it was concluded that the lack of interest of the students has an effect on the burnout of the physical education teachers, that the students do not give due importance to the lesson and the inadequacy of the conditions that the school has are among the important reasons of the burnout.

Extended Summary

Purpose: Burnout often manifests itself as signs such as their insensitivities to the people they work with, their feelings of burnout from the emotional side, and the decrease in their senses of personal success and competence in the face-to-face professions (Ergin, 1992). When compared to other professions, it can be said that burnout is experienced mostly by the teachers. That is because the profession of teaching is a profession that needs continuous sacrifice, requires effective communication and emotionally consumes individuals. For this reason, teaching profession is regarded as one of the occupations with high probability of burnout (Baltas & Baltas, 1993). Burnout is often an important phenomenon in education, and physical education teachers are also at risk of experiencing early burnout syndrome in their profession (Brouwers, Tomic and Boluijt, 2011). Physical education teachers who constantly deal with people and students can experience some problems depending on various reasons (Türkçapar, 2011). The purpose of this study is to determine whether the average scores of the physical education teachers differed according to the variables (gender, marital status, school type where they work and year of service) that might cause to burnout in the profession and to identify the situations that teachers, who have high burnout score obtained from the quantitative analysis, regard them as the reason for burnout.

Method: In the research, a simultaneous variation design (Giannaki, 2005) was used, one of the mixed research methods that are defined as the combination of qualitative and quantitative methods, the approaches and concepts (Creswell, 2009) and that provide the closeness of results obtained through different methods or the back up to each other. The research was carried out on a total of 242 physical education teachers, 112 of whom were female and 130 of whom were male in different educational levels (secondary and high school) in Trabzon and Ankara provinces during the 2015-2016 academic year. For quantitative and qualitative data, convenient sampling was preferred from purposeful sampling methods. The implementation of the data collection tools was carried out simultaneously. The sample of study for quantitative data is a total of 242 physical education teachers, 112 (46.3%) females and 130 (53.7%) males. The data were obtained in the quantitative chapter of the research by using the "Personal Information Form" prepared by the researchers and the "Burnout Inventory" developed by Maslach and Jackson (1981) and adapted into Turkish by Ergin (1992), consisting of 22 items and three sub-factors of "Emotional burnout", "Desensitization" and "Personal success". SPSS 22 Package program was used for analysis of quantitative data. Descriptive statistics (mean, standard deviation, skewness and kurtosis), t-Test from parametric tests and Pearson Correlation test were used in the analysis. Qualitative data about the burnout of 100 participants with a high score average from the burnout inventory were subjected to content analysis.

Findings: The quantitative findings of the research revealed that the burnout levels of the physical education teachers were moderate ($X=49.45\pm 12.48$). It was determined that the burnout average scores of the teachers did not change according to the gender variable ($p > 0.05$), and the burnout levels of the single teachers were higher than that of the married ones. It also appeared that the school type where they served had also an effect on occupational burnout. It was determined that those working in secondary school experienced higher burnout than those working in high school. There is a significant low level of negative relationship between years of service and burnout scores of teachers. This can be expressed as a decrease in the burnout levels of teachers as the years of service increase. In the qualitative chapter of the research, the causes of burnout expressed by 100 participants who obtained high score from inventory were gathered under six categories. These are the problems arising from the student in the educational process, the problems caused by the inadequacy of the conditions that the school has, the problems caused by the parents, the problems caused by the prejudices of the other branch teachers about the physical education lessons, the problems caused by MEB (Ministry of National Education) and other reasons.

Conclusion: Considering the quantitative and qualitative findings, it was determined that the conditions that school has are important in the life of the professional burnout of the physical education teachers, and that gaining experience in the profession may be effective in producing alternative methods to solve the possible problems that the physical education teachers might encounter. It can also be argued that social support has importance in burnout experienced, that married teachers are less likely to encounter burnout, or that in any case they may be more moderate against the events with support of their partners. The negative attitudes towards the profession can be reflected negatively on the physical education teachers and that the perception that the work they do and the effort they give are deemed worthless can also cause the teachers to have burnout.

1. Giriş

Tükenmişlik kavramı, psikolojik bir fenomen olarak ilk kez Bradley (1969) tarafından kullanılmış (Akt. Schaufeli & Enzmann, 1998), düşük başarı, duyarsızlaşma ve iş ilgisinin azalması belirtilerini içeren fiziksel, duygusal ve beyinsel bir yorgunluk fenomeni olarak Freudenberg (1974) tarafından tanımlanmıştır. Tükenmişlikle ilgili kullanılan en yaygın tanım Maslach'ın (1982) ileri sürdüğü tükenmişliği duygusal tükenme, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklinde üç ayrı durum halinde ortaya koyan açıklamadır. Duygusal tükenme (emotional exhaustion) hissi bireyin duygusal tükenmişliğini, duyarsızlaşma (depersonalization) hissi bireylerarası tükenmişliği ve tepki vermemeyi, düşük kişisel başarı (reduced personel accomplishment) hissi ise bireyin kendi başarısını değerlendirmesindeki umutsuzluğunu ifade etmektedir (Brouwers & Tomic, 2000; Ergin, 1992; Maslach & Jackson, 1981).

Tükenmişlik genellikle yüz yüze insan iletişimi ve etkileşiminin olduğu mesleklerde bireylerin işleri gereği çalıştıkları insanlara karşı duyarsızlıkları, duygusal yönden kendilerini tükenmiş hissetmeleri ve kişisel başarı ve yeterli duygularında azalma olarak kendini göstermektedir (Ergin, 1992). Diğer mesleklerle karşılaştırıldığında, tükenmişliğin en çok öğretmenler arasında yaşandığı söylenebilir. Çünkü öğretmenlik mesleği sürekli fedakârlık isteyen, etkili iletişim gerektiren ve duygusal olarak bireyi tüketen bir meslektir. Bu nedenle de öğretmenlik mesleği tükenmişlik durumunun ortaya çıkma olasılığı yüksek olan mesleklerden biri olarak kabul edilmektedir (Baltaş & Baltaş, 1993).

Eğitim sisteminin en önemli parçalarından biri olan öğretmenlerde iş gücü kayıplarına yol açan tükenmişliğin ayrıntılı bir biçimde ele alınarak incelenmesi, nedenlerinin ortaya konulması ve ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapılması, eğitim sisteminin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi açısından önemlidir (Tuna & Çimen, 2013). Tükenmişliğin öğrencilerin üzerine olumsuz yansımaları vardır. Tükenmişlik yaşayan öğretmenler öğrencilerle yeterli iletişim kuramama, onlara olumsuz davranışlar sergileme, yeterli geribildirim sağlamama ve öğrencileri motive etme ve cesaretlendirmede yetersiz kalma gibi davranışlar gösterebilmektedirler (Farber, 1984).

Genellikle tükenmişlik; eğitimde önemli bir fenomen olup, beden eğitimi öğretmenleri üzerinde de erken tükenmişlik sendromu yaşama riskine sebebiyet vermektedir (Brouwers, Tomic & Boluijt, 2011). Sürekli insanlarla ve öğrencilerle muhatap olan beden eğitimi öğretmenleri, çeşitli sebeplere bağlı olarak bir takım sorunlar yaşayabilmektedir (Türkçapar, 2011). Rakovac & Heimer'in (2008), 479 beden eğitimi öğretmeni üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada; öğretmenlerin %62.8'inin sağlık problemi yaşadığı, bu problemlerin öğretmenlerin psikolojik sağlığına yönelik olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir. Sağlık problemi yaşamayanların ise, çalışma şartlarından, kişilerarası ilişkilerden, öğrenci davranışlarından ve okul müdürlerinin kendilerine olan yaklaşımlarından memnun olmalarından kaynaklı olduğu görülmüştür. Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlikleri üzerine yapılan sınırlı sayıda çalışma, yaşanan tükenmişliğin psikolojik, sosyal ve bürokratik faktörlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Smith & Leng, 2003). Beden eğitimi öğretmenlerinin ise daha çok psikolojik kökene dayalı sorunlarla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir (Trinküniene & Kardeliene, 2013). Bunlar; gerginlik, yorgunluk, huzursuzluk, tatminsizlik, stres ve duygusal olarak tükenme durumlarıdır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin sorumlulukları, öğrencilere öğretilmesi gereken bilgi, beceri, davranış ve derslerin düzenlemesi açısından diğer branş öğretmenlerinden önemli farklılık göstermektedir (Fejgin, Ephraty & Ben-Sira, 1995). Örneğin beden eğitimi derslerinde, öğrencilerin fiziksel yeteneklerini en iyi duruma getirmek, fiziksel aktivite esnasında diğer öğrencilerle işbirliği sağlamak ve öğrencilerin derste gösterdikleri rekabet duygularını nasıl kontrol edebileceklerine yönelik bilgi sunmak gibi kazanımlar konusunda beden eğitimi öğretmeni öğrencileri eğitmek zorunluluğuna sahiptir. Aynı zamanda beden eğitimi öğretmenleri sınıf atmosferini kontrol etme, gürültücü, yaygaracı ve kolay kontrol edilemeyen öğrencilerle baş etme yükümlülüğü taşımaktadır. Bazen beden eğitimi öğretmenleri riskli ve istenmeyen fiziksel temastan kaçınmak için öğrencilere karşı cana yakın ve merhametli davranışlar sergilerken, bazen katı tavır gösterebilmektedirler. Sahip oldukları görev ve sorumluklar günün sonunda öğretmenlerin kendilerini fiziksel ve zihinsel olarak yorgun hissetmelerine sebep olabilmektedir (Brouwers, Tomic & Boluijt, 2011).

Araştırma Amacı ve Önemi

Beden eğitimi öğretmenin rolü açıkça tanımlanmadığı için, öğretmen ve okul müdürlerinin beklentileri onların sorumluluklarını arttırmaktadır. Bazı okul müdürleri öğretmenin sadece öğretim yapmasını beklerken, bazıları ise eğitim ve öğretimin birlikte yapılmasını istemektedir (Fejgin, Ephraty & Ben-Sira, 1995). Okulda beden eğitimi öğretmenlerinin evrak işleri ile fazla işleri olmadığı düşüncesi yaygın olduğundan (Brouwers, Tomic & Boluijt, 2011), genel olarak onlardan öğrencilerin aktif olarak katılabilecekleri, okulun tanıtımının yapılabileceği sportif etkinliklerde daha fazla rol almaları, okul gezileri düzenlemeleri, okul takımları hazırlamaları beklenmektedir (Fejgin, Ephraty & Ben-Sira, 1995). Bu durum beden eğitimi öğretmenine ders içi etkinliğin yanı sıra ders dışı etkinliklere ilişkin de bir takım sorumluluklar yüklemektedir. Fazla iş yükü öğretilmekte tükenmişlik sendromunu tetikleyebilmektedir. Aslında beden eğitimi

öğretmenlerinin tükenmişliklerini ortaya çıkaran temel sorunlardan biri okul müdürü, diğer branş öğretmenleri, veli ve öğrencilerin beden eğitimi dersinin öğrencilerin akademik başarılarına katkı sağlamayacağı ve gelecekteki kariyerleri için birincil öneme sahip olmadığı inançlarıdır. Bu durum beden eğitimi öğretmenlerini hayal kırıklığına uğratmakta ve tükenmişliğe neden olabilmektedir (Brouwers, Tomic & Boluijt, 2011). Bu çalışmada, beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve tükenmişliğe neden olan unsurların tespit edilmesi amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ölçeğin geneli ve alt boyutlarına göre hangi seviyededir?
- Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ölçeğinin geneli ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum ve çalışılan okul türüne göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
- Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik durumları ile hizmet yılları arasındaki ilişki seviyesi hangi düzeydedir?
- Eğitim-öğretim sürecinde beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik yaşamalarına neden olan sebepler nelerdir?

2. Yöntem

Bu çalışmada, farklı yöntem ve tasarımlardan edinilen sonuçların birbirine yakınlığı veya birbirini desteklemesini sağlayan karma araştırma modellerinden yakınsayan paralel (eşzamanlı çeşitleme) desen (Giannaki, 2005; Creswell & Plano Clark, 2011) kullanılmıştır. Bu desende araştırmanın bir aşamasında nitel ve nicel veriler aynı zamanda toplanır. Genellikle yorumlama aşamasında iki yöntemin sonuçları birlikte ele alınır (Creswell, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırma, 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde Trabzon ve Ankara İllerindeki farklı eğitim kademe-lerinde görev yapan 112 (% 46,3)'si kadın, 130 (% 53,7) 'u erkek olmak üzere toplam 242 beden eğitimi öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Nicel Veri Toplama Aracı: Araştırmanın nicel bölümünde veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve Maslach & Jackson (1981) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması Ergin (1992) tarafından yapılan "Duygusal Tükenme", "Duyarsızlaşma" ve "Kişisel Başarı" olmak üzere 3 faktör ve 22 maddeden oluşan "Tükenmişlik Ölçeği" ile elde edilmiştir. Duygusal Tükenme ve Duyarsızlaşma boyutları olumlu, Kişisel Başarı boyutu ise olumsuz ifadeler içermektedir. Ölçme aracının kullanımı için gerekli izin alınmıştır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini tespit etmek amacıyla araştırmanın nicel bölümünde ölçme aracının güvenilirliği kapsamında Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. "Duygusal Tükenme" faktörüne ait güvenilirlik katsayısı 0.82 olarak, "Duyarsızlaşma" faktörüne ait güvenilirlik katsayısı 0.84 ve "Kişisel Başarı" faktörüne ait güvenilirlik katsayısı 0.72 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin tamamına yönelik güvenilirlik katsayısı 0.87'dir. Güvenirlik analizinde Alpha değerinin en az 0.70 olması gerektiği (Anderson, 1988; Kline, 1994; Peers, 1996) söylenmektedir. Güvenirlik katsayıları dikkate alındığında, ölçme aracının güvenilir bir ölçüm yaptığı söylenebilir.

Nitel Veri Toplama Aracı: Araştırmanın nitel bölümünde ise araştırmanın nicel bölümünü destekleyen, araştırmacıya konu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi elde etme fırsatı sunan "Açık Uçlu Soru Formu" yer almıştır. Veri toplama aracında yer alan açık uçlu sorular; Mesleğiniz ile ilgili tükenmişlik yaşıyor musunuz? ve Mesleki tükenmişliğe yol açan sebepler nelerdir? sıralayınız şeklindedir.

Verilerin Analizi

Nicel Veri Analizi: Nicel verilerin analizinde SPSS 22 Paket programı kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler (cinsiyet, medeni durum, hizmet yılı ve görev yaptığı eğitim kademesi) ile mesleki tükenmişlik ölçeğinden elde edilen ortalama puanlar arasında ilişki olup olmadığı Parametrik testlerden t-Testi ve Pearson Korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiştir.

Nitel Veri Analizi: Karma araştırma desenlerinden yakınsayan paralel desen ile tasarlanan çalışmada nicel ve nitel veriler eş zamanlı toplanmıştır. Nicel veriler toplanırken, veri toplama araçları K1'den K242'e kadar numaralandırılmış olarak katılımcılara sunulmuştur. Eksik ve hatalı veriler çıkarıldıktan sonra nicel aşama ile ilgili analizler gerçekleştirilmiştir. Ardından tükenmişlik ölçeğinden alınan puan ortalaması yüksek olan 100 katılımcının tükenmişlikle ilgili sıraladıkları nitel veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu araştırma türünde araştırmacı görüşüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtılabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Bu

analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Çalışmanın güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla Miles ve Huberman (1994)'ın [(Görüş birliği/ (Görüş birliği + Görüş ayrılığı) x 100)] formülü kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarının güvenilirliği için uzmanlar arası görüş birliği 0.91 olarak hesaplanmıştır.

3. Bulgular

Nicel Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik seviyeleri hangi düzeydedir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Tükenmişlik Ölçeği Puanlarının Dağılımı

	Madde	N	Ort.	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Mak.
Duygusal Tükenme	9	242	21.06	6.18	0.30	-0.76	9.00	39.00
Duyarsızlaşma	5	242	10.93	4.53	0.54	-0.28	5.00	23.00
Kişisel Başarı	8	242	17.44	4.41	0.64	-0.79	8.00	35.00
Ölçek (Toplam)	22	242	49.45	12.48	0.18	1.61	22.00	81.00

Çalışma kapsamındaki katılımcıların, tükenmişlik ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 49.45 ve standart sapması 12.48’dir. Toplam ölçek ve alt boyutlardan alınan puanların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir.

Tablo 2. Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

Özellik	Cinsiyet	N	X	Ss	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Kadın	112	50.45	12.74	240	0.80	0.42
	Erkek	130	48.58	12.24			
Duyarsızlaşma	Kadın	112	21.41	6.15	240	0.53	0.59
	Erkek	130	20.76	6.22			
Kişisel Başarı	Kadın	112	11.10	4.60	240	1.61	0.10
	Erkek	130	10.79	4.49			
Ölçek (Toplam)	Kadın	112	17.93	4.80	240	1.16	0.24
	Erkek	130	17.02	4.02			

Tükenmişlik ölçeğinin geneli ve alt faktörleri dikkate alındığında, beden eğitimi öğretmenlerinin ölçekten elde ettikleri puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > .05$).

Tablo 3. Medeni Durumuna Göre t-Testi Sonuçları

Özellik	Cinsiyet	N	X	Ss	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Bekar	79	22.31	5.71	240	2.20	0.028*
	Evli	163	20.46	6.32			
Duyarsızlaşma	Bekar	79	12.11	4.33	240	2.84	0.005
	Evli	163	10.36	4.53			
Kişisel Başarı	Bekar	79	18.22	4.47	240	1.92	0.055
	Evli	163	17.06	4.35			
Ölçek (Toplam)	Bekar	79	52.65	10.93	240	2.98	0.003*
	Evli	163	47.89	12.92			

Tablo 3’de beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri, ölçeğin alt faktörlerinden olan “Kişisel başarı” ve “Duyarsızlaşma” haricinde, ölçeğin geneli ve “Duygusal tükenme” boyutlarında medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bekâr beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri evlilerden yüksektir.

Tablo 4. Çalışılan Eğitim Kademesine Göre t-Testi Sonuçları

Özellik	Cinsiyet	N	X	Ss	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Ortaokul	136	21.64	5.71	240	1.66	0.09
	Lise	106	20.32	6.32			
Duyarsızlaşma	Ortaokul	136	11.39	4.33	240	1.53	0.12
	Lise	106	10.43	4.53			
Kişisel Başarı	Ortaokul	136	17.88	4.47	240	1.77	0.07
	Lise	106	16.87	4.35			
Ölçek (Toplam)	Ortaokul	136	50.86	12.41	240	2.01	0.04*
	Lise	106	47.63	12.40			

Ölçeğin genelinde ortaokulda görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik seviyeleri ($X=50.86$), liselerde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinden ($X=47.63$) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 5. Ölçek Puanı ile Hizmet Yılına İlişkin Korelasyon Testi Sonuçları

	Hizmet Yılı		
	N	R	p
Duygusal Tükenme	242	-0.39	0.03
Duyarsızlaşma	242	-0.17	0.00
Kişisel Başarı	242	-0.18	0.00
Ölçek (Toplam)	242	-0.14	0.02

Katılımcıların tükenmişlik ölçeğinden aldıkları puanlar ile onların hizmet yılları arasındaki korelasyon katsayısı, hizmet yılı ile toplam ölçek ve Duyarsızlaşma ile Kişisel Başarı alt boyutlarından alınan puanlar arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Nitel Bulgular

Öğretmenlerin beden eğitimi dersinde karşılaştıkları problemlerden ilki “öğrencilerden kaynaklı yaşanan problemler” dir (Tablo 6).

Tablo 6. Öğretim Sürecinde Öğrenciden Kaynaklanan Problemler

Görüşler	Frekans
Öğrencilerin;	
Derse olan ilgisizlikleri	f(60)
Derslerde sergiledikleri disiplinsiz davranışlar	f(20)
İletişim problemleri	f(9)
Ders dışında spordan uzak durmaları	f(8)
Kilo problemlerinden kaynaklı sorunlar	f(7)
Derslerde uygun kıyafet giymemeleri	f(6)
Derse katılımında istekli olmamaları	f(6)
Sağlık sorunlarının olması	f(5)
Dersten yüksek not beklentilerinin olması	f(4)
Dersin müfredata uygun işlenmesinden sıkılmaları	f(3)
Beden eğitimi dersi sınavını dikkate almamaları	f(3)
Okul takımlarına katılımında isteksiz olmaları	f(3)
Toplam	f(134)

Tablo 6'daki görüşler dikkate alındığında beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim sürecinde öğrencilerden kaynaklı bir takım problemler yaşadıkları görülmektedir. Bu problemlerin başında öğrencilerin beden eğitimi dersine olan ilgisizliği f(60) gelmektedir. Bu durumu katılımcıların bazısı şu şekilde ifade etmiştir:

- K144 "Ders saatlerinde öğrencilerime öğretmek istediğim birçok konuyu anlatmakta zorluk çekiyorum. Öğrencilerim uygulamak istediğim bazı hareketleri ciddiye almadan, umursamadan gelişi güzel yapıyor".
- K9 "Beden eğitimi dersini öğrenciler gereksiz gördüğünden dolayı öğrenciler derse karşı ilgisiz".
- Öğretmenlerin ikinci en sık karşılaştıkları problem olarak ise öğrencilerin derste sergiledikleri disiplinsiz davranışları ileri sürmektedirler f(20). Bu probleme ilişkin bazı katılımcı görüşleri şöyledir:
- K105 "Öğrenciler dersin içeriğine uygun giyinmiyorlar. Kendilerini rahat hissettikleri kıyafetlerle derse geliyorlar. Zamane öğrencileri ile disiplin sorunumuz oluyor."
- K65 "Öğrencilerin isteksizliği, saygısız tavır ve tutumları."
- Öğretmenlerin karşılaştıkları bir diğer problem ise öğrencilerle iletişim kuramamadır f(9). Bu probleme ilişkin bazı katılımcı görüşleri şöyledir:
- K157 "Öğrencilerimle yeterince iletişim kuramıyorum".
- K53 "Öğrencilerle bazen yeterli iletişimi sağlayamıyorum. Bu durum beni yoruyor".

Tablo 7. Öğretim Sürecinde Okul Şartlarından Kaynaklı Problemler

Görüşler	Frekans
Okuldaki;	
Araç-gereç eksikliği (Materyal)	f(100)
Fiziki şartlarının yetersizliği	f(27)
Sınıfların kalabalık olması	f(10)
Aynı anda birden fazla sınıfın ders yapması	f(10)
Malzeme temininde karşılaşılan kaynak eksikliği	f(13)
Spor salonundaki ses sistemindeki yaşanan sorun	f(5)
Spor salonunun temizliği	f(3)
Spor alanlarının küçük ve yetersiz olması	f(3)
Okul maçları için yeterli bütçenin olması	f(2)
Toplam	f(73)

Tablo 7'deki ifadeler beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim sürecinde okul şartlarından kaynaklı bir takım problemler yaşadıklarını göstermektedir. Katılımcıların 100'ü derslerin nitelikli uygulanmamasında materyal eksikliğinin olduğunu belirttikleri saptanmıştır. Bu duruma ilişkin katılımcılardan bazılarının görüşleri şöyledir:

- K137 "Araç-gereç alabilmemizi destekleyen bir spor ödeneğimiz yok. Malzemelerimiz yetersiz."
- K46 "Malzeme ve alan yetersizliği benim mesleki hayatımı olumsuz etkiliyor."
- Katılımcıların 27'si derslerin nitelikli uygulanmamasında okulun fiziksel şartlarının yetersizliğini belirtmişlerdir.
- K105 "Bazı branşlar için malzeme eksikliği, spor salonundaki ses yankılanması, salon temizliğinin öğretmenlerden beklenmesi."
- K186 "Kapalı spor salonu olmadığı için soğuk havalarda öğrencilerimle sınıfta ders işliyorum ve birçok konumuz yıllık plana uygun bir şekilde işlenmiyor."
- K28 "Birden fazla sınıfın aynı anda derse çıkması, ders alanının uygun büyüklükte olmaması ve ders araç-gereçlerinin temininde yaşanan sorunlar."

Tablo 8. Öğretim Sürecinde Velilerden Kaynaklı Problemler

Görüşler	Frekans
Velilerin;	
Derse olan ilgisizlikleri	f(37)
Çocukları için akademik kaygı duymaları	f(15)
Derse olan olumsuz yaklaşımları	f(6)
Çocuklarını spora yönlendirmek istememeleri	f(6)
Öğretmenler ile yaşadıkları iletişim problemleri	f(6)
Sporu gereksiz görmeleri	f(3)
Toplam	f(73)

Tablo 8 beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim sürecinde velilerden kaynaklı bir takım problemler yaşadıklarını göstermektedir. Bu problemlerin başında velilerin derse olan ilgisizliği gelmektedir. Katılımcıların 37'si velilerin beden eğitimi dersine olan ilgisizliğe değinmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerinin bu mesleği yapmalarına olan inancı üzerine olumsuz bakış açılarına aşağıda yer verilmiştir.

K16 “Veliler yeterince beden eğitimi dersine önem vermiyor. Bazı branşlara yönlendirdiğim öğrencilerin velileri derslerini engeller diye çocuklarını spora yönlendirmiyor. Bu durum benim istek ve arzumu azaltıyor”.

K105 “Anne-babalar çocuklarının sınav odaklı faaliyet göstermesini istiyorlar. Öğrencilerim beden eğitimi dersini ipe çekiyorlar, stres atabildikleri ders olarak görüyorlar. Velilerimizle çoğu zaman dersin yararları ve gerekliliği konusunda iletişim çatışmalarımız oluyor”.

Tablo 9. Öğretim Sürecinde Diğer Branş Öğretmenlerinden Kaynaklı Problemler

Görüşler	Frekans
Okul yönetiminin derse önem vermemesi	f(38)
Farklı branşlardaki öğretmenlerin dersi önemsiz görmesi	f(12)
Zümre ile işbirliği sıkıntısı	f(3)
Öğretmenler arası anlaşmazlıklar	f(3)
Toplam	f(56)

Tablo 9 dikkate alındığında, beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim sürecinde farklı branş öğretmenlerinden kaynaklı bir takım problemlerle karşılaştıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Bu problemlerin başında onların derse olan ilgisizliği gelmektedir. Beden eğitimi öğretmenleri öğretmenler arasında yaşanan anlaşmazlıklar olduğunu ve zümre ile işbirliği yapmada bazı problemler yaşadıklarını belirtmiştir. Bu duruma ilişkin katılımcıların görüşleri şöyledir:

K64 “Okul müdürlerinin beden eğitimi dersine karşı duruşundan dolayı sporla ilgili araç gereç ihtiyaçlarımız yeterince karşılanmıyor. Bu durum bizim mesleğimizi layıkıyla işlememizi engelliyor”.

K147 “Diğer branş öğretmenlerinin yaptığımız işi küçümsemeleri...”

4. Tartışma

Tükenmişlik sendromu bazen aşırı sonuçlara neden olabilen ve eğitim sektöründe sık karşılaşılan bir problemdir. Öğretmenin performansının azalmasına, inisiyatif ve yaratıcılığının düşmesine, bazen de devamsızlık yapma ve işe gitme oranının azalmasına sebep olmaktadır (Timms, Brough & Graham 2012). Özellikle öğretmenlerin sahip oldukları iş yükünün fazla olması, yaşadıkları rol belirsizliği, işyerindeki sosyal destek eksikliği ve sınıf yönetiminde karşılaştıkları çeşitli stres kaynaklarıyla baş etmek zorunda olmaları yaşadıkları tükenmişliğin nedenleri arasında sıralanabilir (Alarcon, 2011; Chang, 2009; Montgomery & Rupp, 2005).

Mevcut çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin bazı değişkenler açısından tükenmişlik durumlarını tespit etmek ve eğitim-öğretim sürecinde tükenmişliğe neden olan durumları belirlemek amaçlanmıştır. Katılımcıların ölçeğin genelinden ve alt boyutlarından orta düzeyde ortalama puan aldıkları görülmüştür. Çağlar 2011; Sezgin & Kılınç, 2012'in çalışmasında da öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Başol & Altay, 2009; Geçit, 2012 ise çalışmalarında öğretmenlerin tükenmişlik seviyelerinin düşük düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.

Hizmet yılının meslekteki tükenmişlikle ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalara literatürde rastlanmaktadır. Budak & Sürgevil, 2013; Otacıoğlu, 2008 çalışmalarında, hizmet yılı yüksek olan öğretmenlerin tükenmişlik durumu ile daha az karşılaştıkları sonucuna ulaşmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin hizmet yılları dikkate alındığında öğretmenlerin hizmetlerinin orta düzeyde ($x=12,38+9,45$) değer aldığı görülmektedir. Hizmet yılı arttıkça öğretmenlerin mesleki deneyimleri de arttığından olaylar karşısında nasıl davranabileceğine ilişkin becerilerinin de geliştiği mevcut çalışmada tespit edilmiştir. Araştırmanın nitel bölümünden elde edilen bulgular da mesleki kıdemın tükenmişlik seviyesini azalttığı bilgisini desteklemektedir. Mesleğinin başında olan öğretmenlerden bazısı, öğrencilerle iletişim kurmada problem yaşadıklarını, konu aktarımında öğrencilerin dikkatini derse çekmede zorluklarla karşılaştıklarını, özellikle uygulama yaparken meydana gelebilecek herhangi bir sakatlık durumunda nasıl davranılması gerektiği konusunda kaygı duyduklarını belirtmişlerdir. Bu durumun da mesleğe yönelik isteksizlik meydana getirdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın nicel bölümünde hizmet yılı ile tükenmişlik ölçeği ve alt boyutları arasındaki korelasyon incelendiğinde, hizmet yılı arttıkça, öğretmenlerin yaşadıkları tükenmişlik durumunda azalma olduğu görülmüştür. Çalışmada elde edilen sonuçlar literatürdeki bazı araştırmalarla örtüşmektedir. Bu araştırmalarda göreve yeni başlayan çalışanların mesleki tükenmişlik için yüksek risk grubunda buldukları saptanmıştır (Maslach & Jackson, 1981; Spooner-Lane & Patton, 2007). Seferoğlu, Yıldız & Avcı Yücel'in (2014) öğretmenler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, hizmet yılı 6-10 yıl olan öğretmenler duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarından diğer gruplara göre daha yüksek puan aldıkları tespit etmiştir. 21-25 yıl hizmet yılına sahip olan öğretmenler ölçeğin geneli ve alt boyutlarından en düşük puanı almıştır. Yani mesleki deneyimi yüksek olan öğretmenlerin tükenmişliklerinin daha az olduğu söylenebilir. Girgin (2010)'in araştırmasına göre de genç öğretmenlerin mesleki tükenmişlik algıları daha yüksek olduğu görülmüştür. Mesleğinin başında olan öğretmenlerin yeterince tecrübeye sahip olmamalarından dolayı eğitim-öğretim ortamında meydana gelebilecek problemlerle baş edebilme yollarını bilmedikleri ve sonucunda iş doyumunda düşme ve buna bağlı olarak tükenmişliğe yol açabilir. Bu problemleri en aza indirmek için beden eğitimi öğretmenlerine hizmet öncesi eğitimde mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması gerekmektedir. Yılmaz & Namlı (2017)'in öğretmen adayları ve uygulama öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini yürütebilecek mesleki yeterliliğe yeterli düzeyde sahip olmadığı saptanmıştır. Aynı çalışmada öğretmen adaylarının da mesleğe atılma noktasında kaygı yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu şekilde algıya sahip olmaları onların mesleğe başladıklarında gerçeklik şoku ile karşılaşmalarına sebebiyet verecektir. Mesleğe yönelik belirgin olmayan beklentiler içerisinde girecek olan beden eğitimi öğretmenleri görev yaptıkları okulda ihtiyaç duydukları mesleki desteği görememeleri, öğrencileri güdülemede sorunlar yaşamaları ve sınıf yönetiminde başarısız olmaları, öğretmenleri, mesleğin ilk yıllarında gerçeklik şoku yaşamaya itecektir (Betts 2006'den akt. Özdemir & Büyükgöze, 2016). Mesleki yaşamında henüz bir yıllık öğretmen olan katılımcılardan birisi, meslek hayatında henüz çok tecrübeli olmadığı için öğrenciler ve meslektaşlarla etkili iletişim kuramadığını, onlara kendini iyi ifade edemediğini ve anlayamadığını ifade etmiştir. Hizmet yılı 15 yıl olan öğretmenler, öğrencilerin derse ve kendilerine karşı olan olumsuz tutumlarına alışkın olduklarını, sadece derslerde gösterdikleri hareketleri uygulamada öğrencilerin çaba göstermemelerinin kendi motivasyonlarının düşmesine neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin öğrenci, okul müdürü ya da velilerin ilgisiz davranışlarını artık benimsedikleri, daha çok okul şartları, ders saatleri, tesis araç-gereç gibi eksiklikler, beden eğitimi öğretmenliğinin bir meslek olarak değersizleştirilmesi, MEB kaynaklı eksikliklere değindikleri görülmüştür (Hizmet yılı 30). Hizmet yılı düşük ya da yüksek olsun öğretmenlerin benzer problemler yaşadıkları, fakat olaylar karşısında farklı yaklaşımlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu yaklaşımlar da zamanla elde edildiği söylenebilir.

Literatürde cinsiyet ile tükenmişlik puanlarının ilişkili olduğu çalışmalar tespit edilmiştir (Babaoğlu, 2007; Ergin, 1992; Maslach & Zimbardo, 1982; Peker, 2002). Bu durumun aksine, mevcut çalışmada cinsiyet ve tükenmişlik puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Cemaloğlu & Şahin (2007) ile Kan (2008)'in çalışmalarında da iki değişken arasında farklılık elde edilmemiştir. Bu durum, öğretmenlik mesleğinde cinsiyet faktörünün önemli olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Literatürde bu bulguyu destekler araştırmalar mevcuttur (Brudnik, 2010; Çolakoğlu & Yılmaz, 2014; Türkçapar, 2011; Zolnierczyk-Zreda, 2005). Aslan ve ark., (1997)'nin ifade ettikleri gibi, cinsiyet konusundaki araştırmalar her zaman tutarlı sonuçlar ortaya koymamıştır. Bazı araştırmalarda kadınların tükenmişlik düzeyleri erkeklerden daha yüksek çıkarken (Akman, 2016; Çağlar, 2011); bazılarında ise erkeklerin mesleki tükenmişlik seviyelerinin kadınlardan daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir (Başol & Altay, 2009; Ergin, 1992; Otacıoğlu, 2008). Seferoğlu, Yıldız & Avcı Yücel (2014)'in çalışmasında erkek öğretmenlerin tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarından kadınlara kıyasla daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Mevcut çalışmada cinsiyet değişkeni ile tükenmişlik arasında fark bulunmamış olup, araştırmanın nitel bölümü de nicel bölümde elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Her iki cinsiyet grubunda yer alan öğretmenler de yaşanan tükenmişlik nedenlerini öğrenci, veli ve diğer öğretmenlerin beden eğitimi dersine yönelik olumsuz bakış açılarına sahip olmaları, okul şartlarının yetersizliği, mevcut araç gereç ve tesislerin yetersizliği, sınıfların kalabalık oluşu ve MEB kaynaklı sorunlar olduğu

belirtmişlerdir. Öğretmenlerin geneli malzeme, araç-gereç yetersizliğinin dersin uygulanması önünde büyük bir engel olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun dersin akışını engellediği, dersin niteliğini düşürdüğü, bunun sonucunda öğrenciler, veliler ve diğer branş öğretmenlerinin dersi gereksiz algılamalarına neden olduğu vurgulanmıştır. Böylece mesleğe olan saygının azaldığı ve bu durumun öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Kadın öğretmenlerden birisi mesleğini çok sevdiğini, salon ve malzeme eksikliğinin olduğunu, velilerin derse karşı olumsuz tutumları karşısında sorun yaşadığını, dersin okul yönetimi tarafından önemsenmediğini ifade etmiştir. Fernet ve ark., 2012; Skaalvik & Skaalvik, 2010 tarafından yapılan çalışmalarda öğretmenlerin okul yöneticilerine yönelik algıları ile öz-yeterlik arasında bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin tükenmişliğin üç boyutunu olumsuz etkilediğini göstermektedir. Araştırmanın bir diğer nitel bulgusu erkek öğretmenlerden birisi öğrencilere beceri öğretiminde farklı branşlarla ilgili videolar izlettiğini olumsuz koşullar nedeniyle uygulama yapamadığını belirtmiştir.

Araştırmanın bir diğer alt problemi olan “Beden eğitimi öğretmenlerini mesleki tükenmişlik düzeyleri medeni duruma göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin yapılan analiz sonucu, ölçeğin alt boyutlarından olan Kişisel Başarı ve Duyarsızlaşma hariç, ölçeğin geneli ve diğer alt boyutlarında bekârların tükenmişlik puanları evlilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mevcut bulgu Akman (2016)’ın çalışması ile benzerlik göstermektedir. Akman elde ettiği bulguyu evli öğretmenlerin aile yaşantısından dolayı daha düzenli bir hayata sahip olmaları, yaşamın getirdiği sorunlara sabır ve hoşgörü ile yaklaşmanın birlikteliği sağladığından evli olmanın tükenmişlikten kaçınmada avantajlı olduğu şeklinde açıklamıştır. Aynı zamanda tükenmişliğin sosyal destekle azaltılabileceğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Beauseart, Froehlich, Devos & Riley, 2016; Ghanizadeh & Jahedizadeh, 2016; Żołnierczyk-Zreda, 2005). Evli olan öğretmene eşi ya da çocuklarının gösterdiği sosyal destek onun iş yorgunluğunun azalmasına, mesleki çalışma hayatında karşılaşılabileceği bir takım olumsuzluk ve sıkıntılarla baş edebilmede daha olumlu bir bakış açısına sahip olmasını sağlayacaktır. Ergin (1992), doktor ve hemşirelerde tükenmişlik konulu çalışmasında, evli çiftlerin birbirlerinden aldıkları sevgi ve güvenle tükenmişlik duygusu ile daha kolay başa çıkabildiklerini öne sürmüştür. Çağlar (2011)’ın çeşitli değişkenler açısından öğretmenlerin tükenmişlik durumlarını incelediği çalışmada benzer şekilde bekârların evlilerden daha fazla tükenmişlik yaşadığı sonucunu ortaya koymuştur. Greenglass, Burke & Fiksenbaum (2001) sosyal desteğin tükenmişliği azaltan bir etkiye sahip olduğunu aktarmaktadır.

Araştırmanın son alt problemi olan ve beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile çalıştıkları kurum arasındaki ilişkiyi inceleyen analizde; tükenmişlik ölçeğinin geneli ile öğretmenlerin görev yaptıkları öğretim kademesi arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Ortaokulda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin yaşadıkları tükenmişlik durumu lisede görev yapan öğretmenlerden daha fazladır. Öğretmenlerin görev yaptıkları okul türü dikkate alındığında, araştırmanın nitel bölümünde de öğretmenlerin bulunduğu gibi, okullarda spor salonunun olmaması, tesis ve araç-gereç eksikliği tükenmişliğe neden olabilecek önemli unsurlar olarak belirtilmiştir. Genel olarak ortaokul kurumları inşa edilirken, beden eğitimi derslerinin uygulandığı alanların dikkate alınmadığı, bu sebeple beden eğitimi dersinin nitelikli uygulanmadığı, müfredatta aksaklıklar yaşandığına yönelik sorunlar ifade edilmiştir. Öğretmenler özellikle malzeme temininde okul yönetiminin kayıtsız kaldığı, kaynak temininde sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Dericioğlu, Konak, Arslan & Öztürk (2007)’ün çalışması mevcut çalışma ile tutarlılık göstermektedir. Farklı okul türlerinde görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun aksini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Türkçapar (2011) öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin okul türüne göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Sonuç olarak beden eğitimi öğretmenlerinin genel tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde “Duygusal Tükenme”, “Duyarsızlaşma” ve “Kişisel Başarı” boyutları ve ölçeğin genelinden alınan puan ortalaması, orta düzeyde tükenmişlik düzeyini göstermektedir. Cinsiyetin beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik yaşamlarında önemli bir faktör olmadığı tespit edilmiştir. Kadın ya da erkek olsun öğretmenlerin genelinde tükenmişlik ile ilgili belirtilerin olduğu görülmüştür. Özellikle dersin uygulanması için tesis, spor salonu ve malzeme eksikliği, derslerin uygulanmasını aksattığı hatta engellediği, okul yönetiminin problemin çözüme ilişkin herhengi bir girişimde bulunmadığına değinilmiştir. Medeni durumun tükenmişliğin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında bekâr öğretmenlerin lehine anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Evlilerin iş yerinde karşılaştıkları problemlerde eş desteğini almalarının sorunların üstesinden gelmelerinde sosyal bir destek olarak değerlendirilebilmektedir. Mérida-López & Extremera (2017), öğretmen tükenmişliği ve duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada ikisi arasında anlamlı ilişki olduğunu tespit etmiştir. Öğretmenlerin duygu durumlarını yönetmede sosyal destek unsuru olarak eş desteğinin etkisi önemli olduğu söylenebilir. Araştırmada hizmet yılı ile tükenmişlik arasında olumsuz yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Göreve yeni başlayanların problemlerin üstesinden nasıl gelebileceklerini bilmedikleri (Tablo 5), zamanla bunu öğrendikleri nitel bulgulardan elde edilmiştir. Deneyim tükenmişliğin azalmasını sağlayan önemli bir unsur olarak değerlendirildiği saptanmıştır. Öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademesinin de tükenmişliğin yaşanmasında bir etken olduğu görülmüştür. Ortaokul ile liseler karşılaştırıldığında, fiziksel koşullar olarak beden eğitimi derslerinin uygulanmasında

ortaokullar liselere göre daha az donanıma (tesis, malzeme vb.) sahip olduğu söylenebilir. Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Tükenmişlik sendromu ile ilgili beden eğitimi öğretmenlerine bilgiler verilmeli, gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.
- Beden eğitimi dersine yönelik olumsuz bakış açısı öğretmenlerin tükenmişlik yaşamadaki önemli unsurlar başında geldiği düşünüldüğünde, beden eğitimi dersinin önemine ilişkin farkındalık yaratabilecek etkinlikler düzenlenmelidir.
- Beden eğitimi öğretmenlerinin görevlerini yapabilmeleri için çalışma ortamları ve fiziki imkânlar mümkün olduğunca (araç-gereç/spor salonu) iyileştirilmeli ya da arttırılmalıdır.

5. Kaynakça

- Akman, Y. (2016). Yıkıcı liderlik ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişki: öğretmenler üzerine bir araştırma. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(3), 627-653.
- Alarcon, G. M. (2011). A meta-analysis of burnout with job demands, resources, and attitudes. *Journal of Vocational Behavior*, 79(2), 549-562
- Anderson L. W. (1988). *Attitudes and their measurement*. In J. P. Keeves (Ed.), *Educational research, methodology and measurement: An international handbook* (pp. 885-895). New York: Pergamon Press.
- Aslan S. H., Aslan. R. O., Alparslan. Z. N., Gürkan. S. B., & Ünal. M. (1997). Hekimlerde tükenmede cinsiyetle ilişkili etkenler. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 22(2), 132-136.
- Baltaş, A., & Baltaş, Z. (1993). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Başol, G., & Altay, M. (2009). Eğitim yöneticisi ve öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(58), 191-216.
- Beausaert, S., Froehlich, D. E., Devos, C., & Riley, P. (2016). Effects of support on stress and burnout in school principals. *Educational Research*, 58(4), 347-365.
- Brouwers, A., Tomic, W., & Boluijt, H. (2011). Job demands, job control, social support and self-efficacy beliefs as determinants of burnout among physical education teachers. *Europe's Journal of Psychology*, 7(1), 17-39
- Brouwers, A., & Tomic, W. (2000). A longitudinal study of teacher burnout and perceived self-efficacy in classroom management. *Teaching and Teacher Education*, 16, 239-253.
- Brudnik, M. (2010). Macro-Paths of Burnout in Physical Education Teachers and Teachers of Other General Subjects. *Studies in Physical Culture & Tourism*, 17(4), 353-365.
- Budak, G., & Sürgevil, O. (2013). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 95-108.
- Chang, M. L. (2009). An appraisal perspective of teacher burnout: Examining the emotional work of teachers. *Educational Psychology Review*, 21(3), 193-218.
- Cemaloğlu, N., & Şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (Third Edit.). California: Sage Pub.
- Creswell, J.W., & Plano Clark, V.L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage Pub.
- Çolakoglu, F. F., & Yılmaz, T. (2014). Burnout levels of physical education teachers according to personal factors. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 152, 409-414.
- Çağlar, Ç. (2011). Okullardaki örgütsel güven düzeyi ile öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 1827-1847.
- Dericioğulları, A., Konak, Ş., Arslan, E., & Öztürk, B. (2007). Öğretim elemanlarının tükenmişlik düzeyleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 13-23.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin uyarlanması. Rüveyde Bayraktar ve İhsan Dağ (Ed.), VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları içinde (143-154). Ankara: VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği.
- Freudenberger, H. J. (1974). Staff burn-out. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159-165.
- Ghanizadeh, A., & Jahedizadeh, S. (2016). EFL teachers' teaching style, creativity, and burnout: a path analysis approach. *Cogent Education*, 3(1), 1-17.
- Geçit, Y. (2012). Coğrafya eğitimcilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 88-103.
- Giannakaki, M. S. (2005). Using mixed-methods to examine teachers' attitudes to educational change: the case of the skills for life strategy for improving adult literacy and numeracy skills in england. *Educational Research and Evaluation*, 11(4), 323-348.

- Girgin, G. (2010). Öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden faktörlerin araştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(32), 31-48.
- Greenglass E. R., Burke, R. J., & Fiksenbaum, L. (2001). Workload and burnout in nurses. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 11(3), 211-215.
- Farber, A. B. (1984). Stress and burnout in suburban teachers. *Journal of Educational Research*, 77(6), 325-331.
- Fejgin, N., Ephraty, N., & Ben-Sira, D. (1995). Work Environment and burnout of physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 15(1), 64-78.
- Fernet, C., Guay, F., Senécal, C., & Austin, S. (2012). Predicting intraindividual changes in teacher burnout: the role of perceived school environment and motivational factors. *Teaching and Teacher Education*, 28(4), 514-525.
- Kan, Ü. D. (2008). Bir grup okulöncesi öğretmeninde tükenmişlik durumunun incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 431-438.
- Kline, R. B. (1994). [Review of Handbook of psychological assessment, Goldstein and Herson (Eds., 1990).] *Journal of Psychoeducational Assessment*, 12, 180-185.
- Maslach, C., & Zimbardo, P.G. (1982). *Burnout-the cost of caring*. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.
- Maslach, C. (1982). *Burnout: The cost of caring*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113.
- Mérida-López, S., & Extremera, N. (2017). Emotional intelligence and teacher burnout: A systematic review. *International Journal of Educational Research*, 85, 121-130.
- Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis* (Second Edition). United Kingdom: Sage Publication.
- Montgomery, C., & Rupp, A. A. (2005). A meta-analysis for exploring the diverse causes and effects of stress in teachers. *Canadian Journal of Education*, 28(3), 458-486.
- Otacıoğlu, S. G. (2008). Müzik öğretmenlerinde tükenmişlik sendromu ve etkileyen faktörler. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(15), 103-116.
- Özdemir, M., & Büyükgöze, H. (2016). Gerçeklik şoku beklentisi ölçeğinin uyarlaması ve aday öğretmenler üzerine bir uygulama. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17(2), 243-257.
- Öztürk, .A., Tolga, Y., Şenol, V., & Günay, O. (2008). Kayseri ilinde görev yapan sağlık idarecilerinin tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi. *Erciyes Tıp Dergisi*, 30(1), 92-99.
- Peker, R. (2002). Anaokulu, ilköğretim ve lise öğretmenlerinde mesleki tükenmişliğin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 319-331.
- Peers, I. (1996). *Statistical analysis for education and psychology researchers: Tools for researchers in education and psychology*. London: Falmer Press.
- Rakovac, M., & Heimer, S. (2008). Work conditions: A health risk factor in physical education teachers? 5th International Scientific Conference on Kinesiology. Zagreb: Croatia. University of Zagreb.
- Schaufeli, W., & Enzmann, D. (1998). *The burnout companion to study and practice: a critical analysis*. USA: CRC press.
- Seferoğlu, S. S., Yıldız, H., & Avcı-Yücel, Ü. (2014). Öğretmenlerde tükenmişlik: Tükenmişliğin göstergeleri ve bu göstergelerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 13-26.
- Sezgin, F., & Kılınç, A.Ç. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(3), 103-127.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2010). Teacher self-efficacy and teacher burnout: a study of relations. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 1059-1069.
- Smith, D., & Leng, G.W. (2003). Prevalence and sources of burnout in singapore secondary school physical education teachers. *Journal of Teaching Physical Education*, 22(2), 203-218.
- Spooner-Lane, R., & Patton, W. (2007). Determinants of burnout among public hospital nurses. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 25(1), 8-16.
- Timms, C., Brough, P., & Graham, D. (2012). Burnt-out but engaged: the co-existence of psychological burnout and engagement. *Journal of Educational Administration*, 50(3), 327-345.
- Tomic, W., & Tomic, E. (2008). Existential fulfillment and burnout among principals and teachers. *Journal of Beliefs & Values*, 29(1), 11-27.
- Trinküniene, L., & Kardeliene, L. (2013). Occupational difficulties at work of physical education teachers. *Ugymas; Küno Kultūra, Sportas*, 1(88), 88-96.
- Tuna, M., & Çimen, Z. (2013). Ankara'da görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 60-78.
- Türkçapar, Ü. (2011). Beden eğitimi öğretmenlerinin farklı değişkenlere göre tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 135-146.

-
- Żołnierczyk-Zreda, D. (2005). An intervention to reduce work-related burnout in teachers. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*, 11(4), 423-430.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A., & Namlı, S. (2017). Öğretmenlik uygulaması dersine katılan uygulama öğretmeni ve öğretmen adaylarının mesleki yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 14(3), 3061-3077.